

Susana S.
Fernández

Ph.d., amanuensis, Aarhus Universitet
Institut for Sprog, Litteratur og Kultur
romssf@hum.au.dk

En diskursiv tilgang til grammatikundervisning på BA-uddannelsen i spansk

I denne artikel vil jeg beskrive en ny tilgang til grammatikundervisningen, som anvendes på BA-uddannelsen i spansk på Aarhus Universitet. Denne tilgang, som sætter fokus på det diskursive og inddrager en tekst-dimension som forudsætning for undervisningen i grammatik, er udviklet i forlængelse af den nye studieordning, der trådte i kraft i efteråret 2005. Ud over at beskrive vores diskursbaserede grammatikprogram vil jeg argumentere for, hvordan en sådan tilgang til grammatikundervisningen kan bidrage til en sammenkobling af sprog og kultur på fremmedsprogstudier samt lette de studerendes læring ved at skabe et helhedsbillede, som ellers er svært at opnå ved det mere traditionelle, sætnings-orienterede syn på grammatik.

Baggrund

Den nye studieordning for BA-uddannelsen¹ i spansk inkluderer, blandt andre fornyelser, et fælles forløb ved navn "Tværfagligt introduktionsprojekt", som strækker sig over den første måned af studiet. Forløbet hører under modulet "Frie opgaver" og består gennem undervisningsdeltagelse og indlevering af en portfolio. Målet med forløbet er at introducere den studerende til sammenhængen mellem fagets forskellige discipliner, hvilket forudsætter, at der i de forskellige 1. semester-discipliner (herunder *grammatik og sprogforståelse, sprogfærdighed, oversættelse og interkulturel formidling* samt *Latinamerika efter 1800*) arbejdes med de samme tekster, således at den studerende får et indtryk af, hvordan hver af disciplinerne bidrager til forståelsen af forskellige aspekter af disse tekster. Den koordinerede undervisning i de forskellige discipliner suppleres med et fælles refleksionsrum, hvor faget diskuteres som en tværfaglig praksis.

Denne fornyelse i studieordningen udgjorde en udfordring for disciplinen *grammatik og sprogforståelse* (tidligere kaldt *grammatik*), som traditionelt blot havde beskæftiget sig med syntaks. Som ansvarlig for grammatik og sprogforståelse stod det mig klart, at en ny tilgang var nødvendig for at kunne realisere det ønskede

samarbejde med de øvrige discipliner. Løsningen stod også klart: Den første måned af grammatikforløbet skulle have teksten som centrum. På den måde ville det være muligt dels at koordinere arbejdet med de andre discipliner – og dermed skabe den ønskede tværfaglige forståelse – dels at skabe ramme for en vedvarende diskursiv tilgang til grammatik. Det sidste er et personligt ønske, som muliggør, at jeg kan forene min måde at forske i grammatik på med min grammatik-pædagogiske praksis. Disse mål blev nået ved at inddrage *tekstgrammatik*.

Tekstgrammatik

Ved *tekstgrammatik* forstår jeg det syn på grammatik, som opstod i 70'erne med lingvister som Halliday, van Dijk² og andre, og som sætter fokus på, hvordan sætninger er sat sammen til en kohærent tekst. Tekstgrammatikken (også kaldt *tekstlingvistik*) fokuserer på, hvordan de grammatiske fænomener (såsom tid og aspekt, konnektorer, underordning, diatese etc.) bidrager til teksten som helhed. Grammatikken går videre end sætningsniveauet og får dermed en større kommunikativ betydning. Analyseenheden er teksten.

Til de studerendes forbavelse indleder jeg disciplinen grammatik med fire sessioner, hvor vi diskuterer tekstens opbygning. Begreber som *tekstur*, *kohætion*, *kohærens*, *informationsstruktur* på makro- og mikroplan (tekstens *makro-* og *superstruktur*, sætningens *tema* og *rema*, etc.), informationsniveauer (*forgrund* og *baggrund*) etc. diskuteres og afprøves gennem øvelser og opgaver. Vores empiriske udgangspunkt for de praktiske øvelser er de samme litterære og historiske tekster, som der også arbejdes med i de øvrige discipliner; f.eks. tager vi den samme novelle, som er blevet præsenteret ugen før i disciplinen Tekstanalyse, og analyserer, hvordan artikler, pronominer, konjunktioner og ordforrådet skaber kohætion i teksten. Eller vi bruger en avisartikel, som er blevet diskuteret i disciplinen Læseforståelse, og undersøger, hvordan overskrifter, sammendrag og afsnit er med til at organisere indholdet og gøre teksten mere overskuelig. Eller vi undersøger, hvordan tema-remastrukturen skaber tematisk progression.

Når de studerende har overvundet chokket over, at disciplinen grammatik er mere og andet end “kryds-og-bolle” sætningsanalyse og udenadslære af reglerne for konjunktiv på spansk, kan de tydeligt se, at de indledende timer i tekstgrammatik giver dem en solid basis for at arbejde med tekster og for at forstå, hvad grammatikken bidrager med til tekstens opbygning.

Ved at introducere basale begreber om tekstens struktur er grunden lagt til at behandle alle de grammatiske emner, der “normalt” indgår i disciplinen spansk grammatik, ud fra et diskursivt perspektiv. Hvorfor skal dette ses som en fordel?

Grammatik og diskurs

Den meget anvendte strukturalistiske metodologi, som analyserer enkeltstående og konstruerede sætninger, har tilsløret vores forståelse af, hvordan grammatikken i virkeligheden fungerer³. De grammatiske kategorier og begreber, som traditionelt betragtes fra sætningens perspektiv, får ny og uventet betydning, når de analyseres i forhold til deres diskursive bidrag. Når vi bevæger vores blik fra sætningen til teksten, opdager vi, at de fleste grammatiske kategorier ikke blot bærer propositionel information (“hvem gjorde hvad, hvor, hvornår og hvordan”), men også sigter mod at skabe kohærensrelationer mellem sætningens information og dens diskursive kontekst. Nogle af de mest diskurs-orienterede syntaktiske kategorier er tempus/aspekt/modus, subjekt og direkte objekt, nægtelse, diatese og underordning.

Grammatikken agerer i diskursens tjeneste: “Grammars code best what speakers do most”⁴. Grammatik og diskurs hænger tæt sammen og kan ikke adskilles fra hinanden. Dette er ikke kun sandt i forbindelse med sprogbeskrivelse og -forskning, men også i forbindelse med sprogundervisning, herunder grammatikundervisning.

Hvis vi kun underviser vores studerende i sætningsgrammatik og udelader det tekstuelle perspektiv, giver vi dem kun halve sandheder. Lad mig eksemplificere med et meget basalt emne: Ordstilling på spansk. Fra et sætningssynspunkt er det korrekt at sige, at spansk har “fri” ordstilling, i hvert fald når vi sammenligner med dansk. Men fra et diskursivt synspunkt er denne påstand næppe rigtig. Sammenlign disse to sætninger: “*La cabeza me duele desde esta mañana*” (Mit hoved har gjort ondt siden i morges) og “*Me duele la cabeza desde esta mañana*” (Jeg har haft ondt i hovedet siden i morges). Selvom de begge refererer til den samme situation, er det ikke ligegyldigt, hvilken af de to vi vælger i en given diskurs. F.eks. kan de ikke begge være svar til det samme spørgsmål.

Et lignende eksempel er vekslen mellem aktiv og passiv: “*El profesor Julio Rodríguez inauguró la conferencia*” (Prof. Julio Rodríguez åbnede konferencen) og “*La conferencia fue inaugurada por el doctor Julio Rodríguez*” (Konferencen blev åbnet af Prof. Julio Rodríguez). Det er umuligt at forestille sig en diskursiv kontekst, hvor disse to sætninger er udskiftelige. Selv de to spanske passive konstruktioner (den perifrastiske – som i eksemplet ovenfor – og den reflektive med *se*) har hver deres specifikke diskursfunktion, selv om de ofte betragtes som synonyme i grammatikbøgerne⁵. Grammatikundervisning overser ofte den tekstuelle anvendelse af passiv og aktiv og fokuserer i stedet på de strukturelle aspekter: Hvordan danner vi en passiv sætning ud fra en aktiv sætning, hvilke verber kan passiviseres osv.

Selvom man ikke bør negligere den strukturelle side, er det efter min mening en fordelagtig pædagogisk tilgang at fokusere på diskursfunktionen, såvel når det gælder passiv som andre grammatiske kategorier. Rent praktisk har jeg i mit grammatikforløb inddraget forskellige autentiske tekster og diskuteret med de studerende,

hvilke kontekster/situationer der udløser anvendelse af de forskellige grammatiske kategorier. Vi har snakket om frekvens og om, hvordan anvendelsen af en bestemt kategori hænger sammen med genre. F.eks. kan man ofte finde mange eksempler af passiv i en journalistisk eller en teknisk tekst, mens man skal søge længere efter en passiv sætning i en narrativ tekst eller en dialog. Det er derfor en god øvelse at identificere eksempler på passiv i en avisartikel og finde ud af, hvorfor der netop bruges en passiv konstruktion på et bestemt sted.

Jeg er også nogle gange gået et skridt videre og har inddraget danske tekster med henblik på at vise, hvordan sprogene på forskellig vis udfylder de samme kommunikative funktioner. Brugen af danske tekster til sammenligning giver den fordel, at de studerende pludselig bliver eksperterne – da det handler om deres modersmål – og dermed får større selvtillid.

Pædagogiske fordele

Alt tyder på, at en diskursiv tilgang til grammatikundervisning giver et mere fuldstændigt billede af, hvordan grammatikken egentlig fungerer, og tilgangen indebærer samtidig nogle pædagogiske fordele.

Når man underviser ud fra et sætningsperspektiv, lægges fokus ofte på en række regler, som de studerende skal prøve at huske, så godt de kan. For eksempel inkluderer mange grammatikbøger lange lister af verber, som kan eller ikke kan bruges i *imperfecto*; som kan eller ikke kan passiviseres; som kræver konjunktiv eller indikativ. Eller de inkluderer omfattende remser med adjektiver, der kombineres med enten *ser* eller *estar*. Disse lister er ofte unøjagtige, da mange af de tilfælde, der klassificeres som ugrammatiske, er fuldstændig acceptable i den rigtige kontekst. Desuden er det for den studerende en vanskelig opgave at prøve at lære alle disse regler udenad, for slet ikke at tale om at udarbejde grammatisk korrekte og adækvate tekster. Med en ren sætningstilgang bliver billedet simpelthen for atomiseret. Man savner det større perspektiv.

Min erfaring er, at inddragelsen af autentiske tekster kan være til hjælp, når man underviser i disse vigtige og komplicerede emner. Ved at bruge begreberne forgrunds- og baggrundsinformation kan man f.eks. hjælpe de studerende til at forstå, hvordan *indefinido (præteritum)* og *imperfecto (imperfektum)* adskiller sig fra hinanden⁶. Ved at analysere narrative tekster kan man påpege den vekslen mellem disse to tider, som nærmest danner en helt speciel rytme på spansk. Jeg plejer at kopiere den første side fra to eller tre spansksprogede romaner for at diskutere anvendelsen af præteritum og imperfektum. Bagefter præsenterer jeg den første side fra en dansk roman for at tydeliggøre, hvordan dansk bruger andre redskaber end verbalt aspekt til at udfylde de samme kommunikative funktioner.

Min påstand er ikke, at de studerende ved anvendelse af en diskursiv tilgang automatisk bliver i stand til at producere korrekt spansk, men tilgangen bidrager til at give dem et mere sammenhængende billede af, hvad grammatikken gør.

Tilegnelsen af grammatik sker langt fra kun i klasseværelset. Ud over at inddrage tekster i undervisningen har jeg prøvet at opfordre de studerende til at læse så meget som muligt på spansk – hvad som helst – fordi kontakten med autentisk sprogbrug for mig at se er den bedste og mest effektive måde at tilegne sig grammatikken på. I denne forbindelse kan kontakten med spansk uden for klasseværelset lige så godt ske gennem film, musik og tv-programmer som gennem andre kommunikationsformer.

Konklusion

I denne artikel har jeg argumenteret for anvendelsen af en diskursiv tilgang i grammatikundervisningen. Jeg har forklaret, hvordan en fornyelse i studieordningen for BA i spansk på Aarhus Universitet har givet anledning til en ny måde at tænke – og ikke mindst undervise – i grammatik på. Inddragelsen af nogle grundlæggende begreber fra tekstgrammatik i starten af grammatikforløbet har skabt rammen for et mere tekstorienteret grammatikkursus.

Jeg har argumenteret for fordelene ved en teksttilgang, men kan endnu ikke underbygge mine påstande med empirisk dokumentation. Indtil videre kan jeg kun sige, at erfaringerne med den første årgang studerende, som har været til grammatik-eksamen under den nye studieordning, er positive.

Noter

- 1 Det Humanistiske Fakultet, Aarhus Universitet (2005): *Studieordning for Bacheloruddannelse i Spansk*.
- 2 Se f.eks. Halliday, M.A.K. & Hasan, R.: *Cohesion in English*. London: Longman, 1976. Van Dijk, T.: *Tekstwetenschap. Een interdisciplinaire inleiding*. Utrecht: Het Spectrum, 1978.
- 3 Givón, T.: "The functional approach to grammar". I: J. Fernández González et al. (eds.): *Lingüística para el siglo XXI*, vol. 1. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, 1999.
- 4 Du Bois, J. (2003): "Discourse and grammar". I: Michael Tomasello (ed.): *The New Psychology of Language. Cognitive and Functional Approaches to Language Structure*, Vol. 2. Londres: Erlbaum, 2003. S. 47-87.
- 5 For en diskursanalyse af spansk passiv se Fernández, S. (under udgivelse): *La voz pasiva en español: un análisis discursivo*. Frankfurt a. M.: Peter Lang.
- 6 For en diskursbaseret redegørelse af spansk *indefinido/imperfecto* se Gutiérrez Araus, M.: *Formas temporales del pasado en indicativo*. Madrid: Arco Libros, 1997.